

KRONIKA

EDVARD KOCBEK,
ZBRANA DELA, 1

Književnost

V letošnjem svežnju *Zbranih del slovenskih pesnikov in pisateljev*, ki jih v glavnem uredništvu dr. Franceta Bernika objavlja Državna založba Slovenije, je tudi prva knjiga *Zbranih del Edvarda Kocbeka*. Vanjo je njihov urednik Andrej Inkret uvrstil Kocbekovo prvo pesniško zbirko *Zemlja* iz leta 1934, potem različne, nezbrane pesmi, ki so nastale do leta 1940, in Kocbekove mladostne pesmi, ki jih je napisal še kot dijak.

Za slovensko beroče občinstvo Kocbekove pesmi seveda niso nikakršna novost – omenimo samo knjigo Cankarjeve založbe iz leta 1977 z naslovom *Zbrane pesmi* – po videzu smo si jo zapomnili po estetsko dognani opremi Jureta Kocbeka s pomenljivimi granitnimi kockami na platnicah. Ne, *Zbrana dela* prinašajo v naše vedenje o Edvardu Kocbeku drugačne novosti. Predvsem bo prvič zbran in z znanstvenim aparatom opremljen celoten avtorjev opus, ki sega od poezije, proze, mladostnih dramskih poskusov, esejistike, publicistike, člankov, govorov in drugega do morda najzanimivejših Kocbekovih zapisov – do dnevnikov. Kocbekovi dnevniki kot zapisi visokega politika in hkrati pisatelja seveda vznemirjajo s svojo zgodovinsko pričevalno naravo, ki je še danes zelo aktualna. Tako pred letom dni uredniku še vedno ni uspelo dobiti tako imenovanega »tretjega dela Kocbekovih dnevnikov«, ki jih je policija v tajni hišni preiskavi avtorju zaplenila pred dobrimi dvajsetimi leti. Vsekakor bi bilo lepo, če bi policija do takrat, ko bo na vrsti ta zvezek Kocbekovega zbranega dela, rokopis vendarle poiskala v svojih arhivih. Tako bi pomagali, da nacionalno konstitutivni založniški projekt ne bi bil okrnjen. Skratka, če upoštevamo še Kocbekovo korespondenco, ki seveda tudi sodi v zbrano delo, bo to obsegalo kar blizu dvajset knjig. To

pa pomeni tudi nadvse obsežno in naporno, komaj še pregledno uredniško delo, ki ga je s prvo knjigo postavil na ogled in v presojo Andrej Inkret.

Urejanje *Zbranih del* je zamuden in natančen posel, ki urednika vodi po dolgočasnih pozitivističnih poteh, pa tudi po pravih detektivskih brezpotjih – predvsem v času zbiranja gradiva, in, na primer, ob razvozlanju pisateljevega nečitljivega rokopisa. Smisel zbirke je tudi v tem, da se iz veliko natisov in verzij izbere najbolj avtentična, ki naj posledaj velja za »pravo«. Naslednja pomembna funkcija urednikovih opomb je v prikazu kritičkih odmevov na prve objave. Tu se je urednik Kocbekovega opusa odločil za navajanje v kar najmanj skrajšani obliki in skoraj nikoli v povzetkih, da bi se tako, kot pravi sam, »izognil vdoru prirejevalčevega subjektivnega stališča«. Zaradi takšnega uredniškega pristopa je branje opomb napeto popotovanje med literarnimi in ideološkimi navzkrižnimi ognji. Kjer je le bilo mogoče, so kritički odmevi dopolnjeni še s Kocbekovimi dnevniškimi replikami na posamezno kritiko. Tako dobimo celovito in nepristransko podobo Kocbekove pozicije v določenem obdobju, hkrati pa še dovolj prostora za lastne navijaške ali zabavljaške miselne komentarje. V ilustrativnem obsegu so ob podatkih o nastanku posameznih pesmi navedeni tudi življenjepisi drobci, tako da je vsaj v iztočnicah na voljo tudi ta vidik Kocbekovega umetniškega ustvarjanja.

V prvi knjigi Kocbekove zgodnje poezije smo tako dobili literarno izhodišče njegove vznemirljive življenjske poti, zaradi nazorskega razvoja, ki ga je iz katoliških vrst vodil v Osvobodilno fronto in pozneje v prisiljeno politično dramo, je to izhodišče še toliko bolj zanimivo. Slutimo lahko, da takratna ostrá kritika iz levičarskih vrst ni ostala brez odmeva v njegovem miselnem svetu in da je morala vsaj delno vplivati na njegove poli-

tične odločitve. Pesmi, predvsem iz zbirke *Zemlja*, razkrivajo claudelovsko religiozno predanost, včasih patetično samozaverovano, največkrat pa razpeto v nerazrešljivem dualizmu materije in duha. Pesnik se srečuje z »nemimi sodniki življenja«, njegova vera je nenehno skušana. Iz tega dualizma izvira tudi pretresljivo doživljanje Boga kot nečesa grozljivega. Zdi se, kakor da bi gibalo Kocbekovega pesnenja lahko ponazorili s temi njegovimi verzii:

... O strašni
Sin živega Boga, nemo te kličem,
pomagaj mi v svoji ljubezni.

ANDREJ INKRET, IZBRANCI

Če naj bi razumeli, zakaj je naslov te knjige kritik oziroma esejev prav *Izbranci*, moramo upoštevati vlogo kulture v življenju majhnega naroda. Kakorkoli opazujem izbor imen, ki se jim posveča Andrej Inkret, dolgoletni gledališki ocenjevalec in danes profesor dramaturgije, vidim, da so prav to imena, ki so vsa pretekla desetletja rabila Slovencem za zbiranje teženj po velikem, nadčasovnem, še več, bistvenem. Imena, ki jih Andrej Inkret našteva, so vogalni kamni slovenske piramide, vedno znova zamišljene, utemeljene, vzpenjajoče se, vendar nikoli docela zgrajene. Edvard Kocbek, Josip Vidmar, Bojan Štih, Dominik Smole, Niko Grafenauer, Vitomil Zupan, Lojze Kovačič, Dušan Jovanovič, Drago Jančar, Ivo Svetina se prikazujejo Andreju Inkretu kot karizmatična imena narodnih voditeljev in buditeljev. Kar je seveda za mnoge od njih močno pretirano. Zadnja desetletja Sloveniji pač niso potrebni drugačni ljudje kot preprosto dobri književniki. Med naštetimi jih je nekaj, vendar manj, kot bi pričakovali in Andrej Inkret se tega dobro zaveda. Tistim, ki so zgolj voditelji (kot da to ni dovolj) in velikani po kriterijih prejšnjega stoletja, ko je narod nastajal (kot da

Takšna dualistična napetost tudi njegovo ljubezensko in erotično poezijo vodi bliže ontološkemu trpljenju kot pa neposrednemu doživljanju sočloveka.

S tem sem seveda že zašel v tisto, čemur se predstavitev v Zbranem delu v skladu s konceptom zbirke dosledno izogiba, namreč v interpretacijo. Pokazati sem samo hotel, da je Kocbekova pesniška beseda še vedno živa in provokativna. Želimo si lahko le, da bo nad vse obsežen projekt vsako leto dopolnjevalo naše vedenje o karizmatični in kontroverzni osebnosti Edvarda Kocbeka.

Goran Schmidt

danes še kar naprej in naprej ne nastaja), mrzlično dodaja to in ono potezo, ki jim naj poveča literarno zanimivost. Ko pa se mora poglobiti v čisto navadne književnike za vsakdan, ga neprestano daje otožnost, zakaj nima pred sabo nobenega Josipa Vidmarja ali Miroslava Krležje več. Tako kot ni več Josipa Broza, ni več niti književnih velikanov, ob katerih bi v osuplosti zastal dih zbranim množicam. Andrej Inkret je zrasel v osrednjem slovenskem časopisu, kjer je dolga desetletja pred njim kraljeval Josip Vidmar. Eden in drugi sta tehtala predstave v ljubljanski Drami, hiši, kjer utripata srce in duša slovenske ideologije. Eden in drugi sta bila stroga in veličastna. Meje kroga slovenskega življenja sta zarisavala in utrjevala. Seveda, vsak v svojem času, nikakor ne hkrati.

Zato so naslovi esejev v tej knjigi hkrati seznam izbrancev. Prav je, da Andrej Inkret to takoj prizna.

Ti izbranci niso samo ustvarjali. Kaj bi tisto. Igrali so vloge v zgodovini. To je pa seveda čisto nekaj drugega. To seveda pomeni, da so kdaj pa kdaj tudi kaj prav temeljito razrušili. Ko pa Andrej Inkret postavi književnike, da, čisto navadne književnike, pred neverjetni in mogočni zaslon zgodovine, stojimo pred kičastim odrom, po katerem se mota nekaj vase